

створенням умов і механізмів для залучення приватних вітчизняних та іноземних інвестицій, а також радикальним удосконаленням податкової системи.

Слід однак враховувати, що в умовах членства України в СОТ можливості держави здійснювати державну підтримку в прямих формах є доволі обмеженими, адже існує реальна загроза кваліфікації відповідної продукції як «субсидованого експорту», що тягне за собою низку вельми чутливих компенсаційних заходів.

Список використаних джерел

1. Підручник для юрид. вузів і фак. / В. М. Гайворонський, В. П. Жушман, М. І. Тітов та ін.: За ред. В. М. Гайворонського та В. П. Жушмана. — Харків: Право. — 2000. — 288 с.
2. Кузьміна М. Правові засоби забезпечення виробництва якісної продукції // Підприємництво, господарство і право. — №7 (187). — 2011. — С. 66 – 69

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

А. М. ОМАРОВ, аспірант кафедри господарського права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

Із прийняттям в Україні Конституції 1996 року почався новий етап розвитку значної кількості сфері суспільного життя, у тому числі й економічної сфери. Відбулося конституційне закріплення свободи підприємництва. Відповідно до Конституції України (ч. 1 ст. 42), кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Це положення є концептуальною засадою провадження комерційної господарської діяльності, в тому числі і малого підприємництва в Україні.

Болтонський комітет рекомендував систему кількісних критеріїв для визначення малих підприємств, а саме: чисельність працівників, оборот, розмір активів, кількість фірм або підрозділів, частка фірми на ринку, сукупний капітал. Щодо якісних критеріїв Болтонський комітет вважає, що малим є підприємство, яке має такі характеристики: порівняно мала частка на ринку; підприємством керують його власники; підприємство є незалежним від інших підприємств [1, с. 45]. Що ж до юридичних критеріїв малого підприємництва, їх можна вивести зі змісту статті 55 ГКУ: стосовно фізичних осіб-підприємців - середня кількість їх працівників за звітний період (календарний рік) має не перевищувати 50 осіб, а також річний дохід від будь-якої діяльності не повинен перевищувати суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України. Що ж до юридичних осіб, тут також має місце два критерії – середня кількість їх працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб, по-друге – річний дохід

від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

В березні 2012 року, з прийняттям нового Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» (від 22.03 2012 р.) в Господарський кодекс було внесено зміни в частині визначення суб'єктів господарювання за їх розмірами. Введено нове поняття «суб'єкти мікропідприємства», до яких відносяться фізичні особи-підприємці та юридичні особи, з середньообліковою чисельністю працюючих за звітний період до 10 осіб та обсягом річного доходу до 2 млн євро. Отже, з суб'єктів малого підприємництва виділено окрему групу осіб, які відносяться до мікропідприємств, що відповідає класифікації підприємств за їх розмірами в міжнародній практиці.

Таким чином, щоб визначити, до якої категорії належить конкретний суб'єкт господарювання, слід встановити середню кількість працівників та суму доходу в євро, визначену за середньорічним курсом НБУ. Як розрахувати ці величини, ні ГК України, ні закон від 22 березня 2012 р. «Про розвиток та державну підтримку суб'єктів малого і середнього підприємництва в Україні» не визначають. Попередня редакція ГК України і закон «Про державну підтримку малого підприємництва» від 19 жовтня 2000 р. (втратив чинність 19 квітня 2012 р.) використовували критерії «середньооблікової» кількості працюючих і обсягу річного валового доходу, що передбачався в гривнях (у виключеній з прийняттям названого закону в ч. 7 ст. 63 ГК України містився поділ підприємств на малі, середні та великі).

Для визначення середньої кількості працівників, вочевидь, слід користуватися Інструкцією зі статистики кількості працівників, затвердженою наказом Держкомстату України від 28.09.2005 р. № 286. Відповідно до п. 3.1 Інструкції середня кількість працівників підприємства за період (місяць, квартал, з початку року, рік) визначається як сума таких показників: середньооблікової кількості штатних працівників; середньої кількості зовнішніх сумісників; середньої кількості працюючих за цивільно-правовими договорами. Таким чином, середня кількість працівників – це значно ширше поняття, ніж середньооблікова, оскільки включає в себе ще й зовнішніх сумісників та осіб, які виконують роботу за замовленням суб'єкта господарювання на умовах цивільно-правових договорів. Що ж стосується облікової кількості працівників, то вона, згідно з п. 2.1 Інструкції охоплює штатних працівників, які уклали письмово трудовий договір (контракт) і виконували постійну, тимчасову або сезонну роботу один день і більше, а також власники підприємства, якщо, крім доходу, вони отримували заробітну плату на цьому підприємстві. Відповідно, середньооблікова кількість штатних працівників розраховується на підставі щоденних даних про облікову кількість штатних працівників, які повинні уточнюватись відповідно до наказів про прийом, переведення працівника на іншу роботу та припинення трудового договору (п. 3.2 Інструкції). Таким чином, можна зробити висновок, що

законодавець зробив критерії віднесення до суб'єктів малого і середнього підприємництва в частині кількості працівників більш жорсткими.

Останнім часом державою здійснюються спроби вчинення заходів, спрямовані на стимулювання розвитку підприємництва, у тому числі і малого. Наслідком таких заходів стало те, що упродовж останніх років характерними були позитивні тенденції збільшення кількості суб'єктів господарської діяльності, малих підприємств (у тому числі на 10 тис. осіб наявного населення), частки малих і середніх підприємств у загальній кількості суб'єктів підприємницької діяльності, обсягів виготовленої і реалізованої продукції одним підприємством, зокрема у секторі малого і середнього бізнесу, поступове вдосконалення галузевої структури підприємництва. Негативними виявами є невисокі обсяги виробництва та реалізації продукції у розрахунку на одне діюче підприємство; скорочення частки сектору малого підприємництва в обсягах реалізованої продукції (наданих послугах); скорочення питомої ваги діючих підприємств та зростання частки збиткових; погіршення показників ефективності фінансово-господарської діяльності та використання ресурсного забезпечення підприємств; низький рівень легальної заробітної плати, особливо на малих підприємствах приватної форми власності; функціонування значної частини підприємств у тіньовому та необліковуваному секторах ринку; невисока інноваційно-інвестиційна активність підприємств [2].

Важливою особливістю розвитку та державного регулювання малого бізнесу в Україні є відсутність акцентів на соціальній значимості малого підприємництва, його здатності швидко розширювати попит на робочу силу. Мале підприємництво розглядається в рамках державної політики виключно в економічній площині. Продовженням цієї проблеми є похідні проблеми надмірного державного регулювання, численні адміністративні бар'єри та низький рівень виконавчої дисципліни в органах державної влади, що погіршується високим рівнем корупції.

Аналіз змісту існуючих програм дозволяє розкрити їх найбільш суттєві недоліки: 1) неузгодженість, «нестиковку» елементів програм, зокрема аналітичних розділів і блоку основних заходів; 2) декларативність, неконкретність поставлених завдань; 3) занадто широкий спектр планованих заходів, що веде до розпорошення і без того мізерних коштів [3].

Таким чином, господарсько-правове забезпечення малого підприємництва в Україні здійснюється Господарським кодексом України та рядом законодавчих актів. На жаль, практика свідчить про існування ряду проблем у цій сфері, які носять не стільки нормативно-правовий, скільки економічний характер. Разом з цим, вирішення їх має бути комплексним, із врахуванням юридичних, економічних, соціальних, політичних та інших факторів. У зв'язку із цим доцільно розробити на прийняти концепцію стимулювання розвитку малого підприємництва в Україні як важливого чинника розвитку ринкової економіки в нашій державі.

Господарсько-правова політика держави, як зазначає Д. В. Задихайло, базуючись на положеннях конституційного економічного порядку, економічної

політики держави та наукової господарсько-правової доктрини і зафіксована у змісті державних програм економічного розвитку як обов'язкова, структурна та інструментальна їх складова є імперативною концептуальною позицією держави щодо напрямів та змісту подальшого розвитку господарського законодавства, удосконалення практики його застосування, оптимізації правового господарського порядку як такого.

Відтак, Положення економічної політики держави мають бути обов'язково трансформовані в засоби її господарсько-правової політики. Це є необхідною умовою ефективності модернізації господарського законодавства і самих відносин господарювання, а відтак і ефективності функціонування національної економіки. [15]

Сучасне Господарсько-правове забезпечення малого підприємництва в Україні здійснюється Господарським кодексом України та рядом законодавчих актів. Разом з цим, вирішення їх має бути комплексним, із врахуванням юридичних, економічних, соціальних, політичних та інших факторів. У зв'язку із цим доцільно розробити на прийняти Концепцію стимулювання розвитку малого підприємництва в Україні як важливого чинника розвитку ринкової економіки в нашій державі.

Згідно з такою концепцією, основними правовими засобами формування підприємництва в Україні мають стати: закріплення чітких юридичних критеріїв віднесення суб'єкта господарювання як до категорії малого бізнесу, диференціація сфери господарювання на окремі юридично визначені сегменти, забезпечення стимулюючої ролі держави шляхом створення необхідних гарантій реалізації принципу свободи підприємництва, формування державних та цільових програм з підтримки малого підприємництва та запровадження спеціальних режимів господарювання для малого бізнесу, що передбачають систему необхідних пільг та форм державної підтримки.

Тому, залишається актуальною проблемою створення цілісної господарсько-правової концепції державної підтримки малого підприємництва в Україні, враховуючи окремі суспільно важливі сфери його реалізації.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ВИРОБНИЦТВА

А. В. ОСТАНІНА, здобувач кафедри господарського права

Харківський національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

Проблеми нормативно-правового забезпечення здійснення трансферу технологій як найважливішого компоненту комунікації в інноваційній сфері у сфері фармацевтичного виробництва має свої особливості. Зрозуміло, що нормативно-правовий базис трансферу технологій при здійсненні